

**Amsterdammers
met een onzeker bestaan**
in 10 figuren

Amsterdammers met een onzeker bestaan *in 10 figuren*

Welke Amsterdammers verkeren in een kwetsbare positie? Deze factsheet schetst de situatie van drie groepen die vaak onvoldoende zeker zijn van werk en van inkomen: jongvolwassenen van 18 tot 21 jaar, alleenstaande ouders met minderjarige kinderen en 50 t/m 66-jarigen. Door veranderingen in hun situatie, denk aan de overgang naar volwassenheid, echtscheiding of ziekte, lopen zij grote risico's op bestaansonzekerheid. Voor Amsterdammers zonder startkwalificatie (geen diploma of maximaal een vmbo- of mbo1-diploma) geldt dit des te meer. Naast opleiding komen ook andere kenmerken aan de orde zoals geslacht, huishoudsamenstelling en migratieachtergrond. Welke groepen Amsterdammers hebben de hoogste kwetsbaarheidsscore, gebaseerd op inkomen, opleiding, werk en gezondheid? En wie heeft het meest te maken met hoge woonlasten of problematische schulden?

Met de antwoorden op deze vragen vormt deze factsheet een van de onderdelen van het programma *Een (on)zeker bestaan in de stad* van het Kenniscentrum Ongelijkheid (<https://www.kenniscentrumongelijkheid.nl/onderzoeksprogrammas/een-onzeker-bestaan-in-de-stad/>). In het kader van dit programma is de factsheet opgesteld door Onderzoek en Statistiek (O&S) van de gemeente Amsterdam.

Amsterdammers zonder startkwalificatie *ruim twee keer vaker* in kwetsbare positie

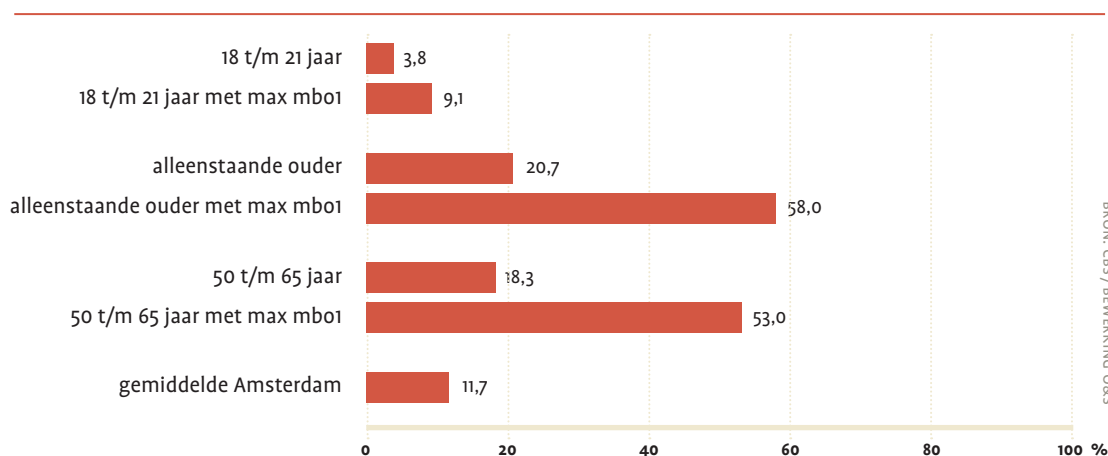
De kwetsbaarheidsscore is zo opgebouwd dat elk van de volgende kenmerken tot een score 1 leidt: **een laag inkomen, een opleidingsniveau van maximaal mbo1, geen werk, en hogere ziektekosten** dan de gemiddelde Amsterdammer. De totaalscore combineert hiermee de vier belangrijkste voorspelers voor een lagere kwaliteit van leven in een getal tussen 0 (niet kwetsbaar) en 4 (meest kwetsbaar; zie verantwoording).

Van alle Amsterdammers heeft 11,7% een kwetsbaarheidsscore van 3 of 4 en heeft daarmee een kwetsbare positie. Van de drie doelgroepen zitten **alleenstaande ouders** relatief het vaakst in een kwetsbare positie, bijna twee keer zo vaak als gemiddeld. Deze groep heeft relatief vaak een laag inkomen, geen werk of opleiding en hoge zorg-

kosten. Daarnaast hebben Amsterdammers van 50 t/m 65 jaar relatief vaak een hoge kwetsbaarheidsscore, vanwege dezelfde combinatie van factoren. Jongvolwassenen zijn daarentegen minder vaak kwetsbaar dan gemiddeld. Zij hebben relatief vaak een laag inkomen, maar wel vaker werk en geen zorgkosten. Binnen de drie doelgroepen hebben **Amsterdammers zonder startkwalificatie** verreweg de meest kwetsbare positie.

Het is hierbij goed om aan te geven dat Amsterdam ruim 160.000 personen telt tussen 50 en 65 jaar. Van hen heeft 19% geen startkwalificatie. Er zijn bijna 24.000 alleenstaande ouders in Amsterdam, waarvan 22% maximaal een mbo1-diploma heeft. Van de groep van 18 t/m 21 jaar, bijna 40.000 in totaal, heeft 29% geen startkwalificatie.

FIGUUR 1 Percentage Amsterdammers in een kwetsbare positie (score 3 of 4) onder de drie doelgroepen en onder de groep met maximaal mbo1, 2020 (procenten)

Vooral jongvolwassenen *die geen onderwijs volgen* zitten in een kwetsbare positie

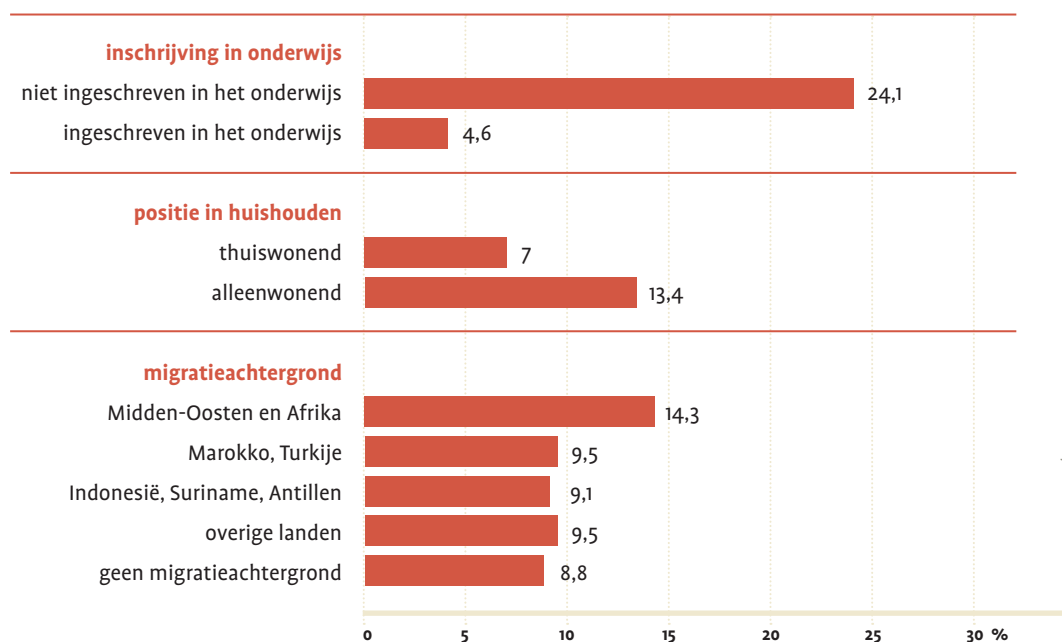
Binnen de groep jongvolwassenen zonder startkwalificatie, hebben **jonge Amsterdammers die géén onderwijs volgen** (met of zonder diploma) een hoge kwetsbaarheidsscore. Van hen heeft een kwart een hoge kwetsbaarheidsscore, zes keer zoveel als de groep die wel ingeschreven staat in het onderwijs.

Vooral jongvolwassenen **met een migratieachtergrond** (geboren in het buitenland, of van wie minstens een ouder in het buitenland is geboren) zitten in een kwetsbare positie, vooral als het gaat om de groep afkomstig uit het Midden-Oosten of Afrika.

Verreweg de meeste jongvolwassenen wonen thuis, ook de groep zonder startkwalificatie (ruim 80%). Een op de tien woont zelfstandig als alleenwonende. Van hen zit 13,4% in een kwetsbare positie: dat is iets meer dan het Amsterdamse gemiddelde (11,7%), maar vooral veel meer dan onder alle jongvolwassenen (3,8%).

2

FIGUUR 2 Percentage Amsterdammers van 18 t/m 21 jaar met maximaal mbo1 in meest kwetsbare positie, naar inschrijving in onderwijs, positie in huishouden en migratieachtergrond, 2020 (procenten)

BRON: CBS / BEWERKING O&S

Alleenstaande ouders *met meer en/of oudere kinderen* hebben een hoge kwetsbaarheidsscore

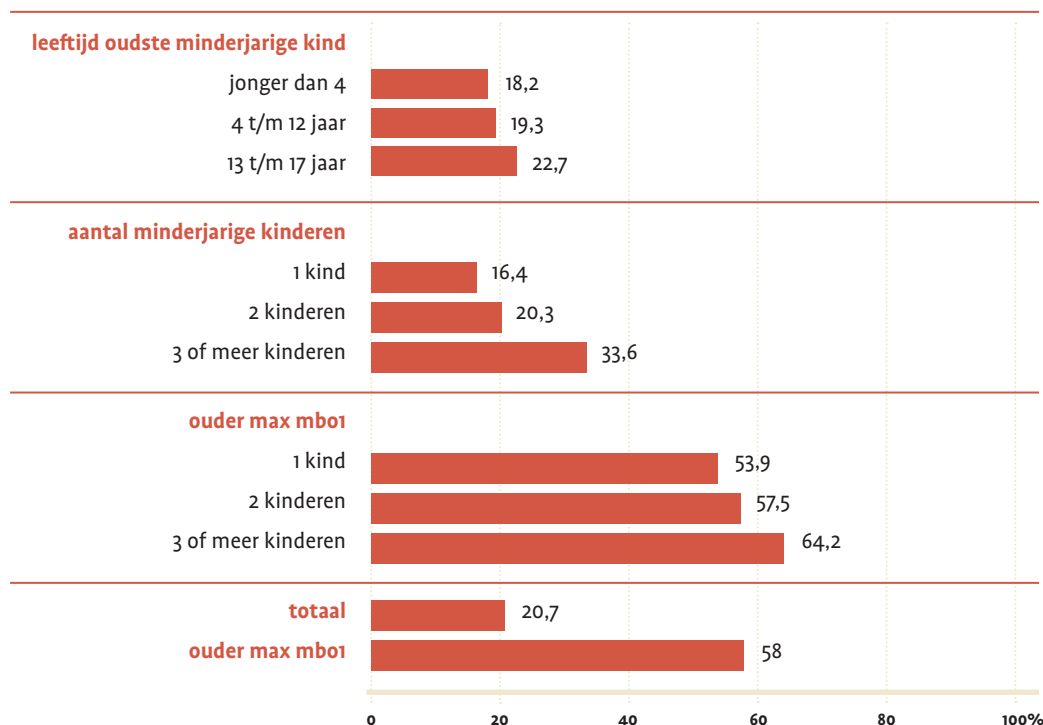
Alleenstaande ouders hebben veel vaker te maken met een kwetsbare positie dan gemiddeld. En hoe ouder het oudste minderjarige kind, hoe vaker de alleenstaande ouder een hoge kwetsbaarheidsscore heeft. Het is niet duidelijk hoe dit te verklaren is: waarschijnlijk hebben ouders van oudere kinderen een hogere leeftijd (dan ouders met jongere kinderen) en in het algemeen geldt dat bij een hogere leeftijd men vaker in een kwetsbare positie zit.

Ook het aantal minderjarige kinderen hangt samen met een hoge kwetsbaarheidsscore. Van alle alleenstaande ouders met drie of meer minderjarige kinderen heeft een derde te maken met een kwetsbare positie. Dat is drie keer zo vaak als het Amsterdamse gemiddelde. Met meer kinderen en

dus meer zorgtaken is het vinden of behouden van werk waarschijnlijk lastig, en daarmee neemt het risico op een laag inkomen toe.

Het percentage alleenstaande ouders met een hoge kwetsbaarheidsscore stijgt sterk wanneer we inzoomen op de groep waarvan de ouder geen startkwalificatie heeft. Bij deze groep is er vooral verschil naar het aantal minderjarige kinderen in het huishouden. Onder de alleenstaande ouders zonder startkwalificatie en met drie minderjarige kinderen of meer is het percentage in een kwetsbare positie met 64,2% veel hoger dan het Amsterdamse gemiddelde (11,7%). Het is ook twee keer zo hoog als onder alle alleenstaande ouders met drie kinderen of meer.

FIGUUR 3 Percentage alleenstaande ouders in Amsterdam met minderjarige kinderen in meest kwetsbare positie, naar leeftijd van het oudste minderjarige kind en aantal minderjarige kinderen, en onder de groep waarvan de ouder geen startkwalificatie heeft, 2020 (procenten)

BRON: CBS / BEWERKING O&S

Twée derde van de *alleenstaande 50-plussers zonder startkwalificatie* heeft een kwetsbare positie

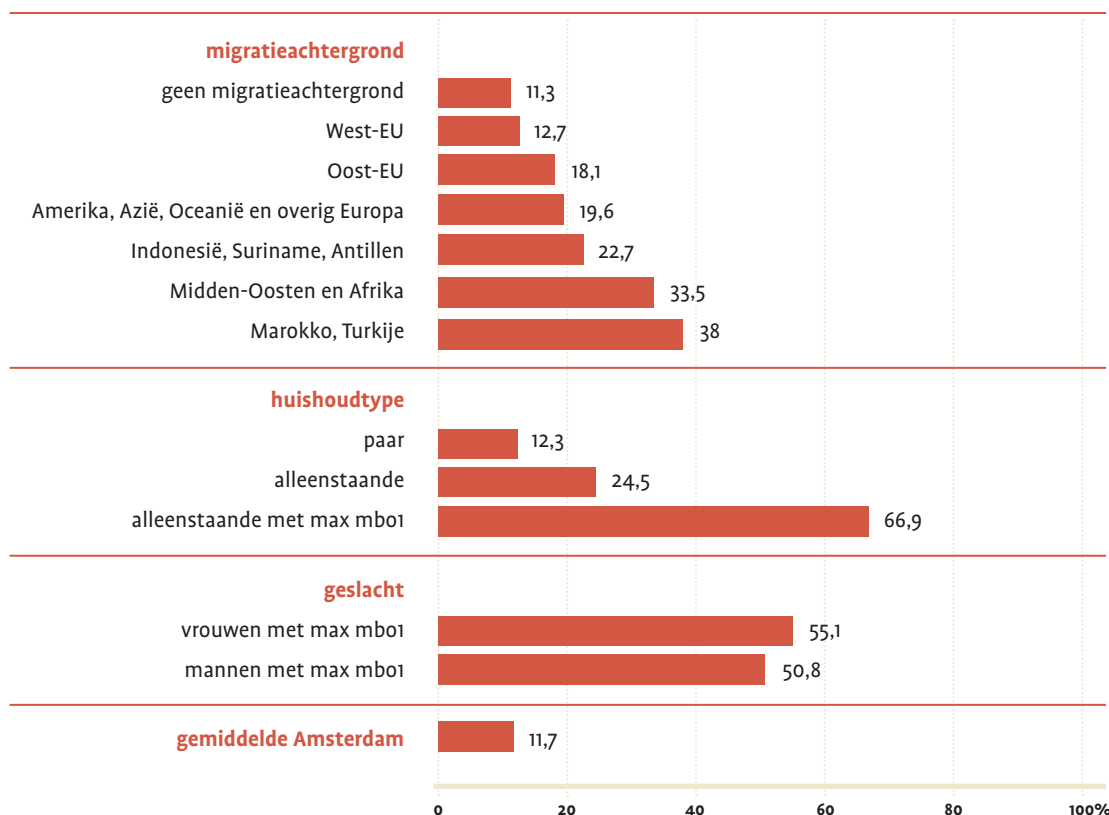
Amsterdammers van 50 t/m 65 jaar zitten vaker in een kwetsbare positie dan gemiddeld. 38% van de 50-plussers met een migratieachtergrond uit Marokko of Turkije heeft een kwetsbare positie, ruim drie keer zo vaak als gemiddeld. Ook ouderen die geboren zijn in het Midden-Oosten en Afrika, Indonesië, Suriname of de Antillen, of minstens een van hun ouders, zitten veel vaker in een kwetsbare positie dan gemiddeld.

Alleenstaande ouderen hebben twee keer vaker een hoge kwetsbaarheidsscore dan samenwonenden. Bij de groep alleenstaande ouderen zonder startkwalificatie is sprake van een cumulatief-effect: als

alleenstaande hebben ze één inkomen en zonder startkwalificatie lopen risico op **armoede**, en als oudere lopen ze risico op **gezondheidsproblemen**. Van deze groep zit twee derde in een kwetsbare positie. Tussen mannen en vrouwen zijn er kleine verschillen, ook onder de groep zonder startkwalificatie.

Onder Amsterdammers zonder startkwalificatie zijn de verschillen naar migratieachtergrond kleiner dan onder alle ouderen: van de groep 50 t/m 65-jarigen zonder startkwalificatie afkomstig uit Turkije en Marokko zit 57,4% in een kwetsbare positie, van degenen zonder migratieachtergrond 48,9% (vs. 38% en 11,3% in de totale groep).

FIGUUR 4 Percentage Amsterdammers van 50 t/m 65 jaar in meest kwetsbare positie, naar migratieachtergrond, huishoudtype en geslacht, 2020 (procenten)

BRON: CBS / BEWERKING O&S

4

Jongvolwassenen en eenoudergezinnen hebben *de hoogste woonlasten*

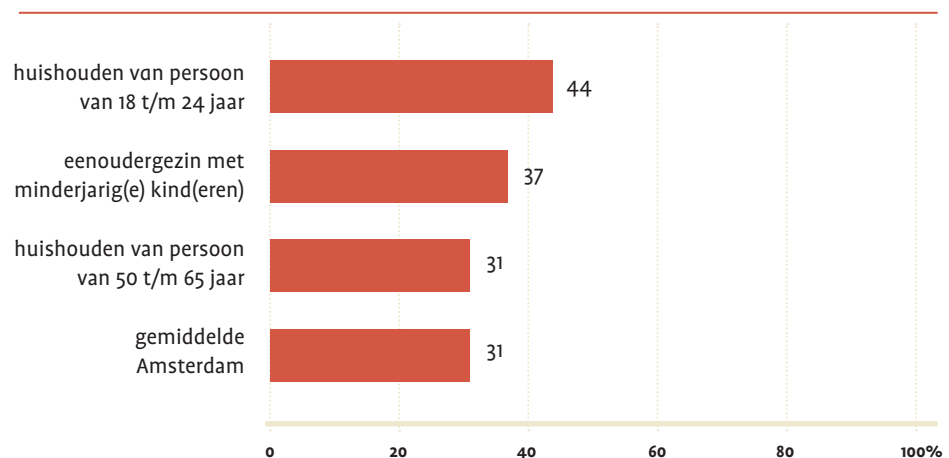
Woonlasten worden uitgedrukt in een woonquote: het percentage van het inkomen dat naar vaste woonlasten gaat (zie verantwoording). **Gemiddeld besteden Amsterdamse huishoudens 31% van hun inkomen aan deze woonlasten.** We spreken van hoge woonlasten als die hoger zijn dan dit gemiddelde.

De huishoudens van personen van 50 t/m 65 jaar hebben een woonquote die niet afwijkt van het Amsterdamse gemiddelde. **Eenoudergezinnen** besteden wel een groter aandeel van het huishoudinkomen aan deze lasten: gemiddeld 37%.

Huishoudens van jongvolwassenen hebben een nog hogere woonquote: zij besteden 44% van het huishoudinkomen aan woonlasten. Dit hangt vooral samen met het feit dat zij relatief vaak in de vrije sector huren.

5

FIGUUR 5 Woonquote van huishoudens van personen van 18 t/m 24 jaar, eenoudergezinnen met minderjarige kinderen en huishoudens van personen van 50 t/m 65 jaar in Amsterdam, 2021 (procenten)

BRON: O&S / WIMRA 2021

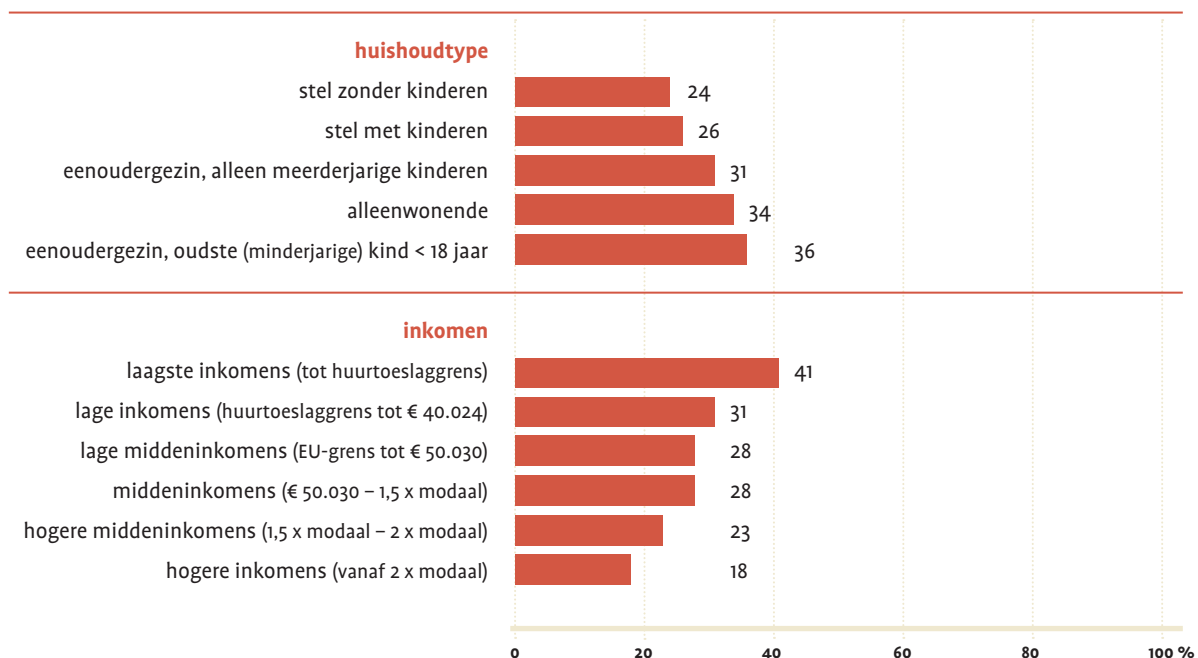
Huishoudens van 50-plussers hebben vooral *bij laag inkomen* hoge woonlasten

Bij de groep van 50 t/m 65 jaar is inkomen de grote ongelijkmaker. Huishoudens van Amsterdammers van deze leeftijdsgroep met de laagste inkomens besteden 41% van hun inkomen aan woonlasten, tegenover 18% onder de groep met een inkomen vanaf twee keer modaal.

Verder zien we dat het huishoudtype veel uitmaakt: alleenstaanden en eenoudergezinnen hebben met

één inkomen relatief hoge woonlasten. Zeker bij een laag inkomen en/of in de vrije sector moeten deze huishoudens zo'n groot deel van het inkomen besteden aan woonlasten dat het de vraag is hoe ze andere vaste en noodzakelijke lasten kunnen bekostigen. Amsterdammers met een vrije sector-huurwoning besteden 39% van hun inkomen aan woonlasten, 35% bij een sociale huurwoning en 22% bij een koopwoning.

FIGUUR 6 Woonquote van huishoudens van Amsterdammers van 50 t/m 65 jaar, naar huishoudtype en inkomen, 2021 (procenten)

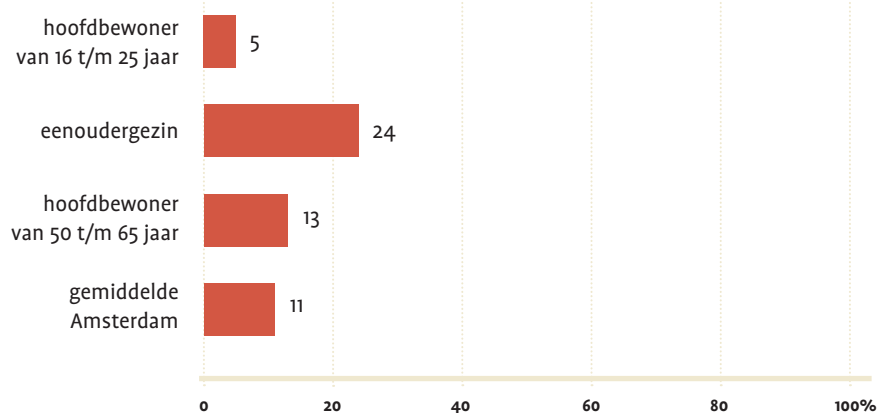

Kwart eenoudergezinnen heeft *geregistreeerde problematische schulden*

Van alle Amsterdamse huishoudens had 10,6% in oktober 2021 geregistreeerde problematische schulden (zie verantwoording). Het gaat om **ruim 50.000 huishoudens**. Amsterdam telt relatief veel huishoudens met problematische schulden vergeleken met het landelijk gemiddelde (7,6% in oktober 2021).

Problematische schulden komen vooral voor onder **eenoudergezinnen**: een kwart van hen heeft geregistreeerde problematische schulden. Dat is ruim twee keer zo vaak als gemiddeld onder alle Amsterdamse huishoudens.

FIGUUR 7 Percentage Amsterdamse huishoudens met geregistreeerde problematische schulden onder huishoudens met een hoofdbewoner van 16 tot 25 jaar en van 55 tot 65 jaar, en eenoudergezinnen, oktober 2021 (procenten)

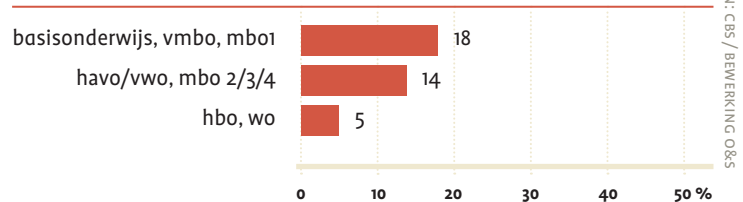
BRON: CBS / BEWERKING O&S

7

Vaker problematische schulden bij mensen met maximaal mbo1, een bijstandsuitkering of een flexibel contract

Huishoudens met een hoofdbewoner (zie verantwoording) zonder startkwalificatie hebben veel vaker dan gemiddeld geregistreerde problematische schulden. Wanneer de hoofdbewoner een hbo- of wo-opleiding heeft, heeft het huishouden veel minder vaak geregistreerde problematische schulden.

FIGUUR 8 Percentage Amsterdamse huishoudens met geregistreerde problematische schulden, naar opleiding van de hoofdbewoner, oktober 2021 (procenten)

Er zijn grote verschillen als we kijken naar de belangrijkste inkomstenbron van het huishouden. Zo hebben **huishoudens met een uitkering**, vooral een bijstandsuitkering, veel vaker geregistreerde problematische schulden dan andere huishoudens.

FIGUUR 9 Percentage Amsterdamse huishoudens met geregistreerde problematische schulden, naar belangrijkste inkomstenbron van het huishouden, oktober 2021 (procenten)

Landelijke cijfers: *overgang naar bijstand* leidt relatief vaak tot schulden

Belangrijke veranderingen in het leven van mensen kunnen leiden tot schulden. Het CBS heeft gekeken naar een aantal veranderingen die iemand in een periode van drie jaar heeft meegemaakt (tussen 2015 en 2018) en of het huishouden van die persoon schulden krijgt (in 2018). Dit zijn landelijke cijfers.

Mensen die **van werk naar bijstand** zijn gegaan krijgen het vaakst problematische schulden, namelijk zes keer zo vaak als degenen voor wie dit niet geldt. De overgang van werk naar een andere uitkering leidt eveneens vaker tot het ontstaan van problematische schulden dan bij mensen die hun werk

niet verliezen. Bij personen die in de drie jaar voorafgaand aan 2018 **voortijdig hun opleiding hebben gestopt** ontstaan ook relatief vaak schulden. Het gaat hierbij om personen die het onderwijs hebben verlaten **zonder startkwalificatie**.

Een ander life-event dat relatief vaak tot leidt tot instroom in de geregistreeerde problematische schulden is **scheiding van een partner**. Mensen die in de drie voorafgaande jaren uit elkaar zijn gegaan zijn drie keer zo vaak ingestroomd in de groep met problematische schulden' dan mensen die niet uit elkaar zijn gegaan.

FIGUUR 10 Percentage instroom in problematische schulden naar life-event in de drie voorafgaande jaren, 2018 (procenten)

BRON: CBS / BEWERKING O&S

Conclusie: Amsterdammers met een onzeker bestaan

De hier gepresenteerde cijfers laten zien dat voor de drie doelgroepen van het onderzoek – jongvolwassenen van 18 t/m 21 jaar, alleenstaande ouders met minderjarige kinderen en 50- t/m 65-jarigen – **opleiding en inkomen de grote ongelijkmakers zijn**. Daarnaast hebben **alleenstaanden** het vaak moeilijker dan paren.

Per doelgroep spelen wel specifieke problemen. Zo hebben **jongvolwassenen zonder startkwalificatie die geen onderwijs volgen** een veel hogere kwetsbaarheidsscore dan gemiddeld. Ook hebben jonge mensen gemiddeld hoge woonlasten, omdat zij relatief vaak afhankelijk zijn van de vrije sector om te huren.

Alleenstaande ouders hebben op alle indicatoren te maken met een kwetsbare positie: zij hebben vaak een hoge kwetsbaarheidsscore, vooral als zij meerdere en/of oudere kinderen hebben. Zij hebben relatief vaak hoge woonlasten, vooral in de vrije sector, en vaker problematische schulden dan gemiddeld.

Onder de Amsterdammers van 50 t/m 65 jaar zit twee derde van de **alleenstaanden zonder startkwalificatie** in een kwetsbare positie, veel meer dan gemiddeld. Verder heeft de groep met een laag inkomen relatief vaak hoge woonlasten.

Deze groepen Amsterdammers hebben behalve met onzeker werk en inkomen vaak te maken met een cumulatie van problemen die hun perspectieven belemmeren.

Verantwoording

De kwetsbaarheidsscore is ontwikkeld door O&S en combineert de vier belangrijkste voorspellers voor een lagere kwaliteit van leven in één getal, die voor elke Amsterdammer berekend kan worden. Elk van de volgende kenmerken leidt tot een score 1:

- een laag inkomen (gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen in de laagste 20% van Nederland)
- geen startkwalificatie (ingeschreven aan s(b)o, pro, lwoo of mbo 1 of geen inschrijving zonder startkwalificatie)
- geen werk en geen opleiding
- hoge ziektekosten (bovengemiddelde zorgkosten, WLZ indicatie of institutioneel huishouden).

De totaalscore komt uit op een getal tussen 0 (niet kwetsbaar) en 4 (meest kwetsbaar), waarmee wordt aangegeven op hoeveel van deze voorspellers een persoon in een kwetsbare positie zit. Om de kwetsbaarheidsscore te berekenen gebruikt O&S data afkomstig van CBS. De meest recente beschikbare data is van 2020.

Met de enquête Wonen in de Metropoolregio Amsterdam (WiMRA) 2021 van O&S kunnen de woonlasten van Amsterdamse huishoudens in beeld worden gebracht. De laatste WiMRA-enquête is in 2021 afgenomen.

Gegevens over schulden zijn afkomstig van het CBS, dat bestaande registerdata heeft gecombineerd om in beeld te brengen hoeveel Nederlandse huishoudens tussen 1 januari 2015 en 1 oktober 2021 te maken hadden met geregistreerde problematische schulden. Het gaat hierbij om registraties over betalingsachterstanden bij de Belastingdienst, de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) en het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB), bij BKR geregistreerde betalingsachterstanden en schuldregeringen, wanbetalers van de zorgverzekering, de Wet

Schuldsanering Natuurlijke Personen (WSNP) en het Centraal Curatele en Bewind Register (CCBR). De gegevens over huishoudens met problematische schulden zijn beschikbaar voor heel Nederland naar verschillende huishoudkenmerken en voor sommige indicatoren ook op stedelijk niveau (zie CBS, Schuldenproblematiek in beeld).

CBS-gegevens over huishoudens worden uitgesplitst naar kenmerken van de hoofdbewoner, referentiepersoon genoemd. De referentiepersoon is de man als het huishouden een paar is, of de oudste bij een paar van gelijk geslacht, de ouder in een eenouderhuishouden, de oudste meerderjarige man dan wel vrouw in overige huishoudens.

Voor de groep jongeren presenteren we naar gelang de bron een andere leeftijdsgroep, vanwege de beschikbaarheid van gegevens. Kwetsbaarheids cijfers zijn beschikbaar voor de groep van 18 t/m 21 jaar. Gegevens over woonlasten zijn gelet op de aantallen respondenten beschikbaar voor de groep jongvolwassenen van 18 t/m 24 jaar. Cijfers over schulden zijn alleen in door het CBS vastgestelde groepen, in dit geval 16 t/m 25 jaar.

Tot slot is belangrijk om op te merken dat de cijfers gaan over Amsterdammers die officieel staan ingeschreven bij de gemeente. We kunnen geen uitspraken doen over ongedocumenteerde inwoners en dak- en thuislozen.

Colofon

Factsheet Amsterdammers met een onzeker bestaan
Programma (On)zeker bestaan in de stad (o.l.v. Aisa Amagir (HvA) en Monique Kremer (UvA))

Kenniscentrum Ongelijkheid, Amsterdam

Januari 2023

Auteur: Laure Michon, Gemeente Amsterdam, Onderzoek en Statistiek l.michon@amsterdam.nl

Vormgeving: Marjan Landman, Amsterdam